

Др. Јожеф Салма, редовни професор
Правног факултета у Новом Саду,

О ХАРМОНИЗАЦИЈИ И РЕКОДИФИКАЦИЈИ МАЂАРСКОГ ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНОДАВСТВА

- са освртом на научну сарадњу Правног факултета у
Новом Саду са Правним факултетом у Будимпешти и
Правним факултетом у Мишколцу у области грађанског
права -

Сажетак: Мађарско грађанско законодавство се као засебно законодавство, одвојено од других области права, интензивније развијало почев од прве половине XIX века. Предграђанска кодификација, *Werböcsy-jev Tripartit* из 1517. године са елементима јавног и приватног права, је имао дуготрајан утицај. Иако званично није ступио на снагу (осим у *Erdély*-у – Трансилванији), овај кодекс се дуго примењивао у судској пракси. Почев од грађанског периода, идеја о кодификацији грађанског права није превагла, јер је систем формалних извора био традиционално заснован на прецедентном (судском) праву. Упркос томе постојале су парламентарне иницијативе за доношење грађанског законика, почев од 3. деценије XIX века. У другој половини XIX века, почев од седнице Јудексоријалне конференције (1861), а особито након Нагодбе са Аустријом (1867) су настали значајни предлози за кодекс, и то по појединим деловима грађанског права. Почев од 1896. године израђено је неколико сукцесивних варијанти Нацрта (I нацрт из 1900., II Нацрт из 1913, III Нацрт из 1914. г. IV Нацрт из 1916. г., V Предлог из 1928. г.) за Мађарски грађански законик који су обухватили целокупан систем грађанског права. Од више кодификационих предлога најзначајнији је Предлог МГЗ из 1928. године. Ови кодекси су по оцени и домаће и иностране литературе били на високом, европском стручном и научном нивоу. Разлози зашто у том периоду није

дошло до доношења Законика нису научне природе. Први Грађански кодекс који је ипак ступио на снагу, донет је тек у једном другом нетржишном, тзв. планском или диригованом систему привреде, систему који није био повољан за грађанско право, 1959. године и он је поред свог настојања кодификатора да се одржи континуитет са европским концептом и традицијом мађарског приватног права, садржавао од тога одступајуће октројсане (неевропске) елементе. После темељне реформе правног система из 1989. године и преласка на правно организовано друштво, кодекс из 1969.г. више није био прихватљив, те је од почетка хармонизационог процеса, претрпео значајне измене. Због одржавања кодификационе конзистентности, показало се, да је неопходан потпуно нови кодекс, са потребним генералним право-филозофским основама, са враћањем на сопствене и европске правне традиције, уз инкорпорацију свих области грађанског права, укључив и породичне, радне односе и право привредних друштава. На основу одлуке Владе из 1998. и 1999. г. започет је поступак за израду новог законика. Главна комисија за кодификацију је објавила 2001. и 2002. године нову концепцију за израду МГЗ. Концепција тежи да се уз уважавање партикуларних измена, донесе нови, модеран, јединствени цивилни кодекс, усаглашен са захтевима модерног тржишног друштва и европског права.

Кључне речи: Уставне промене као подлога за реформу правног система у Мађарској, улога уставног суда, партикуларне измене грађанског законика и одлука о рекодификацији, хармонизација грађанског законодавства са европским правом и институционална имплементација

I

О хармонизацији и рекодификацији МГЗ

(А) Уставноправни основ за реформе Грађанског законодавства, допринос уставног суда у хармонизацији МГЗ

У периоду од 1988/99. до 1995. године у Мађарској је готово целокупан правни систем измењен, реформисан. Темељне *измене Устава* су започете још у једнопартијском парламенту, засноване на споразуму постигнутим за округлим

столом између државне партије и политичке опозиције из 1988/1989.године.¹ Измене су прокламовале слободне изборе, вишепартијско друштво, засновано на владавини права и демократије, гаранције приватне својине, права на предузетништво. Уставне гаранције су дате на плану слободе уверења и савести, слободе јавног окупљања, слободе штампе и јавног информисања, и других традиционалних грађанских права и слобода. Посебним уставним законом је уведен, крајем осамдесетих година, уставни суд. О људским правима, између осталих институција заштите брине четири омбудсмана, укључив и онај надлежан за мањинска права. Донет је (1994.године) посебан Закон о земаљској и локалној самоуправи националних и етничких мањина. Иако је било иницијатива које је данас постоје, за доношење новог Устава, за сада није донет нови Устав, али је стари текст темељно измењен. Већ почетком деведесетих година, до средине деведесетих је донет већи број закона од конституционалног значаја, који су постали ” продужетци ” Устава. Између осталог, Закон о слободи удруживања, Закон о локалној самоуправи, Закон о финансирању партија, Закон о штампи и јавном информисању, и др. Значајни су и конституционални закони који прихватају међународне споразуме, као обавезујуће за унутрашњи правни поредак, на основу њиховог потписивања и прихватања.

Уставни суд је одиграо значајну улогу и у области усклађивања грађанског законодавства са захтевима тржишне привреде. (Потребно је напоменути да је уставни суд у извесном облику постојао у Мађарској крајем XIX и у првој половини XX века, али је он укинут после увођења тзв. “социјалистичког система”).² Неке одредбе Мађарског грађанског законика (IV Закон из 1959. године о Грађанском законнику), који је донет још у ранијем систему, а које нису биле спојиве са тржишним и демократским принципима, биле су стављене ван снаге одлуком уставног суда. Закон о уставном суду³, који је више пута мењан је задржао двоструку улогу уставног суда: прва је такозвана претходна контрола уставности закона, а друга је тзв. накнадна контрола. Прва је официозна, тј. остварује се без посебне иницијативе, од стране уставног суда. Обухвата контролу усклађености сваког новог закона пре него што се дефинитивно усвоји у парламенту. Предмет те контроле је усаглашеност закона са међународним прописима. Накнадна контрола је заснована на иницијативи која је широко постављена, попут *actio popularis*, сваки

¹ XX. Закон о Уставу Мађарске од 20. аугуста 1949. године, након одлуке о промени друштвеног уређења, измењен је са 18 Амандмана, и то, након 1. јануара 1989, са уставним Законом бр. I: 1989, XXXI:1989, XVI:1989, XL:1990, XLIV:1990, LIV: 1990, и др.

² В. проф. др. Zlinszky János, *Zur Entwicklung der Verfassungsgerichtsbarkeit in Ungarn, Jahrbuch für Ostrecht*, München, Bd. 43, br. 1/2002, 1. Halbband, стр. 137-143.

³ Закон бр. XXXI/1989, о новелирању Устава Републике Мађарске, Magyar Közlöny – Службени лист ДР Мађарске, бр.74/1989, од 23. X 1989, стр. 121, од тада више пута ревидиран. Превод овог закона на немачки језик: G. Brunner, VSO Verfassungs- und Verwaltungsrecht Osteuropas, Berlin, Verlag Arno Spitz GmbH, Loseblatt, 1996, Teil I 2 Ungarn 1.1., као и Закон бр. XXXII/1989 о уставном суду, објављен у МК – Службени лист Мађарске, бр. 77/1989, стр. 1283, превод на немачки језик: L. Rupp i G. Brunner, in: VSO Verfassungs- und Verwaltungsrecht der Staaten Osteuropas, Verl. Arno Spitz, GmbH, Loseblatt, 1996, Teil I 2 Ungarn, 2.1.3.

грађанин се може позивати на неуставност закона.⁴ Према првом закону било је 15, а по важећем 11 судија уставног суда.⁵ Судије уставног суда именује парламент, двотрећинском већином. Њихов мандат је осам година. Најчешће су изабрани истакнути професори права.

(Б) Закључење уговора о придруженом чланству ЕУ, хармонизација грађанског законодавства и институционалне реформе

Од почетка је приступљено са великом пажњом поступку хармонизације права са захтевима тржишног друштва, а уједно и поступку институционализације, тј реализације законских промена, све са циљем да се држава организује као правна. У 1995. години, Мађарска је заједно са бројним реформским земљама (нпр. Чешка, Словачка, Румунија и др.) примљена као придружена чланица Европске Уније, на основу уговора између Уније и Мађарске који је те године закључен. (О садржају овог уговора, у ауторовом преводу, опсежан чланак је објављен од Проф. Др. Имрета Вереша, тада судије Уставног суда Мађарске, у часопису Правни живот⁶, сматрајући и тада, и овим гестом, да је и за Србију најисправнији пут - пут ка Европи, и да су модели тог пута често управо у споразумима о придружењу). Као резултат правне хармонизације и институционалних реформи, Мађарска ће бити у првој половини 2004. године, заједно са десетак земаља (нпр. од средњеевропских - Чешка, Словачка, Словенија и др.) примљена као пуноправна чланица Европске Уније. (Шансе за придружење постоје и за југоисточне земље, па и за Србију. Потребне реформе нису једноставне, неопходно је учинити напоре на плану правне хармонизације и институционализације, али не постоји неки други, од тога бољи пут. Осим тога, иако хармонизација права јесте услов придружења и пуноправног чланства, али је погрешно схватање да је она "наметнута". Наиме, показало се, да је усаглашавање закона са захтевима тржишног друштва, и имплементација, примена институција тржишног и правно организованог друштва, са владавином права, заснована на демократским принципима, пре свега економски и друштвени интерес реформских земаља).

У складу са уставним променама и конситуционалним законима, у Мађарској су започете темељне реформе, које су се односиле на све области, посебно на промене у области својинских односа (приватизација), дошло је до увођења привредних друштава заснованих на акцијском капиталу, до реформе банкарског система. Речју, дошло је до тога, да је држава "изашла" из привредне сфере, престало је њено туторство над привредом, напуштен је анахрони централистички плански систем, привреда је препуштена слободној иницијативи. Уведена су нова правила о стечају предузећа. Настојало се да лоше пословање неког предузећа више

⁴ V. Prof. Dr. János Zlinszky, *Zur Entwicklung der Verfassungsgerichtsbarkeit in Ungarn*, Jahrbuch für Ostrecht, Bd. 43, Nr. 1/2002 (1. Halbband), стр. 137-143.

⁵ На основу Закона бр. LXXVIII од 1994. године, Magyar Közlöny (Службени лист Мађарске), бр. 117/1994, стр. 3978.

⁶ Проф. Др. Имре Вереш (prof. dr. Vörös Imre), *Европски Споразум – Правни основи за односе између ЕУ и средње и источне Европе*, (превод са немачког језика на српски језик: проф. др. Јожеф Салма), Правни живот, том IV, бр. 12/1997, стр. 657-679.

не оптерећује целу националну привреду, по анахроним правилима о обавезној санацији из ”цепи” порезника и државног буџета.

Донети су закони о денационализацији и о обештећењу, као и Закони о приватизацији односно, о продаји друштвених предузећа. *Приватизација* је остварена у периоду од 1989. до 1996. године. Иако је делом, нарочито на почетку, приватизација предузећа остваривана путем воучерског система, дакле давањем бесплатних купона, већина предузећа је нашла нове власнике путем продаје друштвеног капитала, пре свега, иностраним интересентима. Продаја је вршена путем јавног надметања, посредовањем државне агенције за продају друштвеног капитала. Примарни ефекти су били значајни и за државни буџет, приближно око десет милијарди долара. Али, циљ није био само у ”попуњавању” буџета, пошто су аутори продајне методе приватизације били свесни, да је то једнократни приход, - већ у очекивању да ће свежи капитал модернизовати привреду, довести до запошљавања. Уведена су и бенефицирана пореска правила за стране улагаче. Либерализован је извоз прихода, профита. Очекивало се да ће уз јефтину и квалификовану радну снагу, као и бенефицираних пореских правила, доћи до тога да ће улагачи реинвестирати свој профит. Очекивања су се значајним делом остварила. Било је међутим, и случајева куповине тржишта. Неке стране фирме су куповале домаћа предузећа и убрзо су их као ”нерентабилна” затварали, при чему је купац-предузеће почело да увози своје производе произведене у иностранству.

Код приватизације се комбиновала поред продаје и метода *делимичне денационализације*. Два су основна облика денационализације прихваћена: Први је *обештећење*, а други је *натурални повраћај*. Оба облика су само делимично и сразмерно спроведена. Такође је дато обештећење лицима или правним следбеницима која су трпела неосноване осуде, без гарантованог правног поступка. Земљиште је враћено наравно натурално, у ограниченом обиму. Станови у друштвеној својини (који нису били резултат национализације) у тзв. панел изградњи, одн. у блоковским зградама, су продавани дотадашњим закупцима (корисницима станова) под повољним условима. Настојало се да се приватизација одвија на правно организовани начин. Већим делом је тај циљ остварен, али је било и случајева тзв. ”фактичке приватизације”, тј. злоупотреба. Социјалних последица је било а и данас има. Друштво се додуше није дефинитивно поделило на ”добитнике” и ”губитнике” реформе, али је једно време било доста незапослених, нарочито су остали без посла радници фирми које нису откупљене, посебно код великих губиташа - тешке индустрије која није била економски оправдана, и која је затварана. Алтернатива је била тзв. принудно предузетништво. Створили су се веома повољни услови за стварање самосталних, сопствених, односно породичних фирми, тако да се један део незапослених почео бавити предузетништвом. Други део становништва из индустријских градова, након повраћаја земље се окренуо пољопривредној производњи. Мађарска је првобитно била једна од веома *задужених* држава *иностраним кредитима*. Она је 1956. године желела да пређе на тржишни систем привређивања, на демократски и европски пут, али је то настојање спречено страном (тзв. совјетском) војном интервенцијом, када је уједно наметнут нетржишни, дириговани систем привреде. Ауторитативни систем уведен после

стране интервенције је био свестан да се тај систем не може дуже, без последица одржати. Приступило се постепеној либерализацији која је започета почетком седамдесетих година. Она међутим, није била довољна ради ефикаснијег економског развоја. Ради социјалног мира држава је узимала иностране кредите и на њима је заснован привидан развој. Али, инострани дугови, крајем осамдесетих година, према неким подацима, достигли тридесет милијарди долара. Од прилике онолико, колике је дугове имала бивша Југославија. Мађарска је почев од реформи система почела са отплаћивањем дугова. Није тражила репрограмирање. Једна је од ретких земаља која је савесно отплаћивала своје иностране дугове, паралелно са реформама. Истина, једним делом на терет споријег раста стандарда становништва. Мање пореске стопе које су примењене на страни капитал, су резултирале ипак порастом буџета, из којег се могао сервисирати страни дуг. Оценило се, да ће примена мање пореске стопе на дивиденду, довести до већег резултата у корист државног буџета. То се показало неупоредиво бољим приступом од задржавања застарелог и презадуженог домаћег бившег државног капитала. Тај није доносио приходе, велика стопа опорезивања државног предузећа, осим тога што је, *contradictio in adiecto* (супротност по себи) није резултирао дугорочно позитивно на раст државног буџета: Велика пореска стопа на мали привредни раст доносила је “мршаве резултате” за буџет. (Иначе, познато је да је већина спољних дугова опроштена Пољској, а у новије време, уз значајну наменску помоћ, позамашан део припадајућег дуга је опроштен и Србији и Црној Гори.).

Закон о привредним друштвима је донет 1988. године.⁷ Темелјне реформе тог закона су уследиле 1997. године.⁸ Основни правац измена из 1997. године је био усмерен на потврди веће самосталности привредних предузећа. Извесни облици предузећа која по ранијем Закону нису имали својство правних лица, по новом закону су добила то својство. Иначе, већ су у првом закону уведене све класичне врсте предузећа, деоничка друштва, командитна друштва на акције, друштва са ограниченом и неограниченом одговорношћу и др. Развијана су и правила о антимонополистичком законодавству, односно законодавству у области права конкуренције. Посвећена је велика пажња законодавству о заштити потрошача. Иновирано је законодавство у области права интелектуалне својине, са тежњом да се стимулишу иновације, да се аутор или проналазач појави као носилац не само личних већ и имовинских права. У ранијем систему проналазач који је био запослен у неком државном предузећу или истраживачком институту, није имао право слободног располагања својим проналаском, власник имовинских права је била институција. То је дестимулисало иноваторство. Сада је то обрнуто, власник

⁷ 1988. évi IV. törvény a gazdasági társaságokról / – IV. Закон из 1988. године о привредним друштвима/, V. prof. dr. Sárközy Tamás (редакција и предговор), *A társaság törvénye*, Láng Kiadó, Pécs, 1988.

⁸ 1997. évi CXLIV törvény a gazdasági társaságokról – CXLIV Закон о изменама Закона о привредним друштвима из 1997. године/. В. нпр., prof. dr. Fazekas Judit, dr. Harsányi Gyöngyi, prof. dr. Miskolci Bodnár Péter, Magyar társasági jog, Az 1997. évi törvény alapján, /- Мађарско право привредних друштава према Закону о привредним друштвима из 1997. г./, Miskolci Egyetem ÁJK (Правни факултет у Мишколцу), Novotni Kiadó (издавач Новотни), 1998.

иновације је аутор, проналазач. Посвећена је пажња и законодавству о заштитним знаковима, знаковима географског порекла.⁹Потоњи се не појављују само као искључиво право само једног произвођача (нпр. вина) већ њиховим организацијама са одређеног географског подручја.

II

Одлука о рекодификацији МГЗ из 1959. и нове концепције о рекодификацији

(А) *О кодификационом развоју, Вербецијев кодекс, развој током XIX века и у првој половини XX века*

У расправама правних историчара, као и цивилиста који су се бавили историјом кодификација мађарског цивилног права се често испитују разлози, *зашто није дошло до кодификације* мађарског грађанског законика у грађанском периоду (почев од 1848. године). Утолико пре, што су за кодификацију постојале озбиљне иницијативе, као и потребна стручност. Разлози за изостанак успеха у смислу доношења или ступања на снагу грађанског кодекса, су двојаки. Једни се тичу прецедентног карактера мађарског права како у предграђанском, тако и у грађанском периоду, које по својој суштини, вокацији, није наклоњено парламентарном, већ судском изворишту права. Други разлози се налазе у уским конституционалним оквирима, насталим после угушења грађанских реформи, и тежње за еманципацијом, односно, у ситуацији после стране интервенције, 1849. године, када је октројисано аустријско право. Наиме, до 1861. године, до тзв. опште седнице Курије (Врховног суда) која је поново успоставила мађарско самостално законодавство, - у Мађарској су важила, на основу Царског патента (уредбе), правила Општег аустријског грађанског законика из 1811. године. До веће самосталности у домену законодавне делатности долази тек Нагодбом из 1867. године. *предграђанском периоду*, у времену репрезентативног (сталешког) парламента, у Мађарској је неколико столећа важио познати *Вербецијев* (Werböczy István) *Трипартит* (Tripartitum) (Tripartitum corpus nostram Hungaricam) из 1517. године. Трипартит је објављен најпре у Бечу, на латинском језику, а затим убрзо и у Kolozsvár-у (данас и Клуж, Румунија, центар Erdély-а, тзв. Трансилваније) на мађарском језику. Кодекс је својевремено преведен на велики број језика (нпр. немачки, италијански), између осталог и на српски језик (Београд, 1906. г.), са мноштвом издања током векова важења. Истина, никад није ступио на снагу, али су га у пракси судови примењивали. Садржавао је како јавноправне, тако и приватноправне одредбе, као и све својевремене предграђанске кодификације. По

⁹ В. нпр. Doc. dr. Csécsy György (Ђеђ Чечи), Заштита потрошача путем заштитних знакова – Еволуција мађарског законодавства– *Fogyasztóvédelem és védjegyjog – A magyar törvényhozás fejlődésmenetének tükrében*, - превод са мађарског на српски језик: проф. др. Јожеф Салма -Правни живот, Београд, бр. 11/2002, том III, стр. 655-659.

пороку норми које су инкорпорисане у овај законик, први тип је био тзв. декретално право, које је формално доносио суверен, али је по садржају био окренут европским правилима, тј. институцијама римског права. Други тип правила је био домаћег порекла, тицао се обичајног права.

У *либералном парламенту*, у тзв. Széchenyi-јевом законодавству, у сесијама између 1830-1834. године, било је *иницијатива* за доношење Грађанског законика, *са тежњом да се одступи од прецедентног система* права и да се са судског изворишта права постепено пређе на континентални, парламентарно-законодавни систем права. У том периоду предлози су за доношење грађанског кодекса подносили, познати књижевник и члан горњег дома Парламента, Kölcsey Ferencz (Келчеји), као и истакнути правник (касније, са мађарске стране творац конституционалне Нагодбе са Аустријом из 1867. године), Deák Ferenc. У 1848. години је формирана *комисија за кодификацију* Грађанског законика на челу са Szalay-em /Салаји/. Али, због неповољних, немирних прилика, са кодификацијом се није могло одмаћи. Објављене су само расправе о концепту. Код успоставе мађарског права 1861. године, обзиром на афирмацију тржишних прилика, Вербецијев кодекс више није задовољавао.

Judex-куријална конференција (састанак судија Врховног суда Мађарске уз учешће истакнутих правника и професора права) је одржана 1861. године у Будимпешти. Тада је донет *привремени и оквирни грађански кодекс* (Ideiglenes törvényhozási intézkedések) са око 250 параграфа. Истовремено је конференција одлучила да се у областима грађанског права која тим генералним кодексом нису уређена, привремено примењују правила АГЗ, нарочито у областима стицања својине и земљишних књига, до доношења мађарског грађанског законика, односно одговарајућих законских прописа Мађарске.¹⁰

Кодификациони радови су се интензивирали тек после 1867. године. Донети су запажени пројекти, нпр. 1871.г., али су они у почетку обухватили само *поједине области* грађанског права. Други предлог је написан од стране Pál-a Hoffman-a и Gyögi Elek-a, 1880 и 1855. године. У овом периоду су запажени пројекти из области стварног права (под редакцијом Halmassy Endre), ка и за област облигационог права (припремљен од стране познатог професора Apáthy István-a). Teleszky István је пак припремио нацрт грађанског законика у делу о наследном праву. Из тих пројеката су крајем XIX века изникли неки партикуларни закони који су и ступили на снагу, као што је веома запажени и модеран *Закон о трговачким друштвима* (1875)¹¹, или *Закон о браку и породици* из 1894.г.¹², и др.¹³ Нацрти, одн. предлози настали из

¹⁰ V. нпр. Dr. Malfér, Stefan, *Das österreichische Allgemeine Bürgerliche Gesetzbuch in Ungarn zur Zeit des "Provisoriums" 1861-1867, Zeitschrift für neuere Rechtsgeschichte*, Wien, Nr. 1-2/1992, стр. 32.

¹¹ 1875: XXXVII törvény a kereskedelmi társaságokról – Закон бр. XXXVII о трговачким друштвима из 1875. године.

¹² 1894: XXXI. törvény a házasságról és családról, Закон о браку и породици бр. XXXI из 1896. године.

¹³ В. ближе, József Szalma, *Parlament und Zivilgesetzgebung in Ungarn, in: Von den Ständeversammlungen bis zum parlamentarischen Regierungssystem in Ungarn, Studien zur Parlamentarismusgeschichte*, Herausgeber: prof. dr. Gábor Máthé, prof. dr. Barna Mezey, Eötvös Loránd

1896.г., све до петог пројекта из 1928.г., сваки понаособ, су садржавали *све области* грађанског права, по уобичајеној пандектној систематизацији. Парадоксално је, да је Грађански законик, после дуге кодификације, донет у за то неповољном привредном амбијенту, у времену нетржишног друштва, 1959. године. Оно није било отворено за слободну иницијативу, гарантовање приватне својине и за привредна друштва. „Амбијент” у коме је тај законик донет, са своје стране је наравно, оставио трага на кодификацији, са ограничењима слободе уговарања, редукцијом својине, са непризнавањем неимовинске штете. У области појединих облигационих уговора је пренаглашавао неке уговоре (продаја пољопривредних производа), а занемаривао је друге, нарочито класичне уговоре, редукцијом правила. Резултати претходних, и данас пажње вредних кодификационих пројеката, насталих у другој половини XIX и у првој половини XX века, су само у неким сегментима препознатљиви у неревидраном тексту МГЗ из 1959. године.

(Б) Измене МГЗ из 1959. г. после 1977, и темељне реформе и измене после 1989. године, до 1998. године

Иако су правила грађанског права у свим кодификацијама обично најконвергентнија, у односу на друге гране права, прелаз на тржишни систем привређивања у реформским земљама захтева значајне интервенције, мере хармонизације са захтевима тржишне привреде, у кодекс који су донети још у ранијем диригованом привредном систему.¹⁴

Реформе у области грађанског законодавства у Мађарској су текле у два правца: путем партикуларних *измена Грађанског законика* (донетог још у ранијем систему, 1959. године)¹⁵, и путем *доношења нових партикуларних закона* везаних за ближе уређење грађанскоправних односа.¹⁶ *Закон о браку и породици*¹⁷ је такође

Universität, Juristische Fakultät, International Commission for the History of Representative and Parliamentary Institutions, Budapest-Graz, 2001, стр. 129-144.

¹⁴ В. наш рад: *Közösségi, közös és eltérő elemek a polgári jogi kodifikációkban – különös tekintettel a többször módosított magyar Ptk rekodifikációjára, I-* Унијски, заједнички и дивергентни елементи у кодификацијама грађанског права, - са посебним освртом на рекодификацију више пута измењеног мађарског Грађанског законика/, *Jogtudományi Közlöny* (часопис Правног одбора Мађарске академије наука), Budapest, бр. 2/2001, стр. 57-69.

¹⁵ 1959. évi IV törvény a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről, - IV Закон о Грађанском законнику Републике Мађарске, са уводним Законом из 1960. године. Законик је проглашен 11. аугуста 1959. године, ступио на снагу 1960. године. Значајније измене у претходном систему су извршене IV. законом из 1977. године, са новим уводним законом – уведеним Уредбом са законском снагом бр. 2 из 1978, 8. Уредбом са законском снагом из 1978, везаном за међународне привредне односе. После реформе система, измене су веома бројне, наводимо неке: XV Закон од 1. марта 1990, XII Закон од 15. марта 1990 (измене одредаба о уговору о наслеђу), CXL: из 1997. године, ст. на снагу 1. марта 1998 са изменама прелазних и завршних одредаба, итд.

¹⁶ В. ближе: prof. dr. József Szalma, *Rekodifikation des ungarischen Bürgerlichen Gesetzbuches aus dem Jahre 1959 (beginnend im Jahre 1998)*, *Annales Universitatis Scientiarum Budapestiensis de Rolando Eötvös nominatae* (Анали Правног факултета Универзитета Еötvös Lóránd), Sectio iuridica, tomus XLI-XLII 2000-2001, стр. 55-80. Prof. Dr. József Szalma, *Parlament und Zivilgesetzgebung in Ungarn, у књизи: Von den Ständerversammlungen bis zum parlamentarischen Regierungssystem in Ungarn, Studien zur Parlamentarismusgeschichte*, Budapest, Wien, Graz, 2001, Eötvös Lóránd- Universität, Budapest, 2001, стр. 121-145.

више пута мењан, између осталог увођењем брачно-имовинског уговора.¹⁸ Овом изменом се омогућава да се законски режим заједничке имовине искључи и да странке уговоре режим посебне имовине. Дакле, одредбе о заједничкој имовини, као основној имовинскоправној последици закључења брака, више нису императивне, већ диспозитивне: брачни партнери могу својим уговором да предвиде другачији режим имовинских односа. Уз, наравно, одређене императивне обавезе на плану издржавања, чувања и васпитања заједничке деце.¹⁹ Иначе у рекодификационој дискусији, као и у концепцијама предвиђа се инкорпорација Закона о браку и породици у будући кодекс.

Најмање измена су претрпеле одредбе МГЗ о *наслеђивању*, које су иначе инкорпорисане у тексту Грађанског законика из 1959. године и данас оцењене као веома добре.

Донет је нови Закон о раду²⁰, који регулише радни однос као уговорни однос²¹ између послодавца и пријемника посла, а такође и колективни уговор о раду. Инкорпорисане су и европске одредбе о обавезама послодавца према раднику и према влади у случају колективног отпуштања радника (нарочито приликом престанка предузећа услед стечајног поступка). За сада је задржан институт генералног (гранског) колективног уговора, крај специјалног, који се закључује између послодаваца и синдиката предузећа у самом предузећу. Колективни уговор је обавезан за предузеће ако предузеће има већи број радника од законског лимита (преко шездесет), или је уложени капитал предузећа значајнијег обима. У литератури о новој кодификацији МГЗ наглашава се веза између радног права и

¹⁷ 1952. évi IV. törvény a házasságról, a családról és gyámságról (IV Закон о браку, породици и старатељству из 1952. године) Закон је проглашен 6. јуна 1952. године, ступио на снагу 1. јануара 1953. године, измене и јединствена редакција су извршене I. Законом из 1974. године, стипиле су на снагу 4. јула 1974. Даље измене извршене у ранијем систему: IV Закон из 1986. године, ступиле на снагу 1. јула 1987.

¹⁸ Измене Закона о браку и породици, после реформе система, су уследиле доношењем XV. Закона из 1990. године, ступиле на снагу 1. марта 1990. године, као и доношењем XXI. Закона из 1995. године, ступиле на снагу 4. јула 1995. године. V. следећу литературу о реформи и рекодификацији у области породичног права у Мађарској: Prof. Dr. Weiss Emilia, *Az új Polgári Törvénykönyv és a családi jogi viszonyok szabályozása, I/- Нови Грађански законик и регулације породичних односа*, in: Polgári jogi kodifikáció, II. година, бр. 2., 2000. г. Budapest, 2000. HVG Orac, str. 4.; dr. Körös András, *A Ptk és a családi jog kapcsolata – a gyakorló jogász szemével, I/- Веза између Грађанског законика и породичног права – са аспекта практичара права*, in: Polgári jogi kodifikáció, I. година, бр. 2, Budapest, HVG Orac, 1999, стр. 4.

¹⁹ В. ближе у нашем раду: *Брачно имовински уговор, упоредно правни студиј*, Гласник Адвокатске коморе Војводине, Нови Сад, бр. 11/2002, стр. 339-350, са резимеом на енглеском језику, на стр. 350.

²⁰ 1992. évi XII. törvény a munka törvénykönyvéről – Законик о раду бр. XII из 1992. године. V. in: A munka törvénykönyve, Budapest, Árboc Kft, 2000.

²¹ В. dr. Kiss György, *Az új Ptk és a munkajog kapcsolata különös tekintettel a magyar jogra / – Веза новог грађанског законика са посебни освртом на мађарско право*, Polgári jogi kodifikáció II. год., 2000, бр. 1., стр. 3-17.

Грађанског законика.²² Нарочито се указује на (извршену) хармонизацију са правилима ЕУ.²³

Донет је нови *Закон о регистровању права на непокретностима* (1997)²⁴, са доминацијом принципа конститутивности укњижбе и начела јавности земљишних књига. Донет је и закон о малим предузећима, са циљем да се она стимулишу.

Систематске измене у Грађанском законнику су постепено уследиле у интервалу од 1990. до 2002. године.²⁵ Тицале су се основних начела, односно уводних одредаба, као и одредаба о правном статусу правних субјеката. У законик су инкорпорисане потпуно нове норме о јавним и приватним фондовима и фондацијама. Међане су и одредбе у области стварноправних односа, везано за својинске односе, у циљу заштите приватне својине. У области облигационог права је наглашена слобода уговарања. У ново формулисаним одредбама опште границе слободе уговарања прихваћена је уобичајена синтагма: јавни поредак и добри обичаји, као и императивни прописи. У материји ништавости уговора, и после ревизије МГЗ, задржано је правило о могућности одузимању предмета престације несавесног уговорника у општу и јавну корист. Међутим, литература, као и нови концепти МГЗ-а сматрају да је то правило анахроно, будући да материјом цивилног права влада начело реституције, а не репресије. Уколико је забрањеним контрактом уједно извршено неко кривично дело, казну, у смислу евентуалне конфискације, треба унапред за такво дело да пропише кривично право, сходно правилима о кривичноправној инкриминацији (*nullum crimen et poene sine criminae et sine lege*). За уговорне односе је задржано начело о обавези сарадње уговорника, које је пореклом из ранијег текста и система. У новије време, почетком 2000. године, унете су нове и веома позитивно оцењене одредбе о хипотеци и залози. Уведене су савремене форме средстава обезбеђења потраживања, које су резултат развоја у новијем немачком праву. Функционисању хипотеке, - као значајног средства за обезбеђење потраживања и као инструменту чијим ангажманом зајмопримац лакше долази до потребног кредита, - дао је допринос и модеран систем земљишних књига, који је уведен Законом из 1997. године (уз афирмисање принципа јавности и конститутивног дејства укњижбе заложног права). У области уговорног права је наглашена слобода уговарања, али су и даље остале одредбе да закон може наложити обавезу закључивања уговора. Но, ова одредба се данас пре свега односи на обавезно осигурање од одговорности у јавном превозу и у саобраћају. У

²² Prof. dr. Radnay József, *A PTK és a munkajog kapcsolata különös tekintettel a magyar jogra /- Међусобни однос Грађанских законика и радног права, са посебним освртом на мађарско право/*, in: *Polgári jogi kodifikáció*, HVG Otac, Budapest, I. година, бр. 1/1999, стр. 9-14.

²³ Prof. dr. Prugberger Tamás, *Európai és magyar munka- és közszolgálati jog /- Европско и мађарско радно право/*, KJK Kerszöv, Budapest, 200, стр. 33-39.

²⁴ 1997. évi CXLI. törvény az ingatlan-nyilvántartásról /- Закон бр. CXLI о евиденцији непокретности од 1997. године/. Закон је промулгиран 17. децембра 1997. године, измене и допуне: Закон бр. CXIX од 1999. год., Закон бр. CXXVI од 2000. године, Закон бр. CVII од 2001. године - ступио на снагу 31 III 2002. год. В. prof. dr. Szalma József, *Ingalan-nyilvántartás, - Евиденција права на непокретностима*, Атлантис, Нови Сад, 2002, стр. 67-82., резиме на немачком језику: стр. 220-221.

²⁵ В. исцрпне податке о изменама in: *Polgári törvénykönyv, Polgári perrendtartás, Családjogi törvény*, изд. Unio, Budapest, (urednik: Kertész Judit), 1999.

претходном систему тек од измена МГЗ из 1977. је допуштена накнада нематеријалне (неимовинске) штете, али само уз материјалну штету, у виду исказивих трошкова, нпр. трошкови лечења код телесног оштећења, а не и самостално, као новчана накнада за претрпљене физичке и психичке болове. Тек је измена МГЗ почетком 90-их година предвиђена самостална новчана накнада (обештећење) за неимовинску штету, за повреду личних права, односно психичке болове настале услед повреде телесног и психичког интегритета личности. То је омогућено темељним изменама поглавља о личним правима.²⁶

(Б) Одлука о темељној ревизији (рекодификацији) МГЗ из 1959.г. и правци рекодификационе реформе (Нова концепција МГЗ из 2001. и 2002. г.)

Бројне партикуларне измене Грађанског законика су довеле до опасности од неконзистентности. Већ 1994. године земаљско саветовање удружења правника на челу са академиком Харматијем (prof. dr. Harmathy Attila) и академиком Векашом (prof. dr. Vékás Lajos) упозоравају на могућност неконзистентности Грађанског законика, уколико се даље настави са партикуларним изменама, без темељне ревизије МГЗ.²⁷ Они предлажу потпуну рекодификацију грађанског законика. Иницијатива је прихваћена тек 1998. године, када је *Влада донела одлуку о рекодификацији* Мађарског грађанског законика.²⁸ Формирана је *Главна Комисија за рекодификацију*, на челу са академиком Векашом Лајошем. Сама Главна

²⁶ Ближе о одштетноправном аспектима рекодификације МГЗ и упоредном праву, в. prof. dr. Prugberger Tamás – prof. dr. Szalma József (Јожеф Салма), *Природно право и кодификација грађанског права*, Правни живот, Београд, Копаоник, бр. 10/2002, том II. стр. 61-69, као и: prof. dr. Prugberger Tamás – prof. dr. Szalma József, *Természetjog és a polgári jog kodifikációja /-Природно право и кодификација грађанског права/*, Magyar jog, Budapest, бр. 3/2003, стр. 129-139, са немачким и енглеским резимеом. О одштетноправном аспекту в. и prof. dr. József Szalma, *Tárgyi és alanyi felelősség, - különös tekintettel a magyar Ptk rekonstrukciójára /- Субјективна и објективна одговорност, са посебним освртом на рекодификацију МГЗ/*, Jogtudományi Közlöny, Budapest, бр. 3/2003, стр. 117-130, са резимеом на немачком језику: Verschuldenshaftung und Haftung ohne Verschulden, на стр. 160. Prof. dr. Szalma József, *A vétkesség felelősségről –különös tekintettel az európai polgári jogi kodifikációkra, valamint a magyar Ptk Új Konceptiójára /- О одговорности по основу кривице – у европским кодификацијама и у новој концепцији МГЗ/*, Jogtudományi Közlöny, Budapest, бр. 4/2003, стр. 161-179, са резимеом на немачком језику: Verschuldenshaftung – vergleichendrechtlicher Studium mit besondere Berücksichtigung des UBGB-s, на стр.209. Оба потоња рада, у интегралном тексту, су објављена, у Аналима Правног факултета ELTE у Будимпешти (Acta Facultatis, Tom XXXVIII-XXXIX, ann. 2001-02, Budapestini ELTE, str. 21-69, са резимеом на француском језику). В. и ауторов рад: *A polgári jog kodifikációjának általános módszerei és a magyar Ptk rekonstrukciója /- О општим методама кодификације грађанског права и рекодификација МГЗ/* у књизи: Horváth Tibor, Mezey Barna, Szalma József, Szilágyi Péter, Vékás Lajos, Varga Csaba, *Kodifikáció – Tanulmányok /-Кодификација – Студијул/*, ELTE ÁJK /Правни факултет у Будимпешти Универзитета ELTE/, Budapest, 2002, 40-70.

²⁷ Accad. prof. dr. Harmathy Attila, *A kodifikáció általános kérdéseiről /- О општим питањима кодификације, са посебним освртом на развој уговорног права, на права на непокретностима и на заштиту потрошача/*, in: Magyar Jogász Egylet, Második magyar jogászgyűlés, Siófok, 6-9 okt. 1994., Budapest, 1994, стр. 279-293; *ibid*, *Polgári jogi kodifikáció és jogharmonizáció – Magyar jog- és intézményrendszer közelítése az európai joghoz /- Кодификација грађанског права и правна хармонизација – приближавање мађарског права и система институција европском праву/*, Међународна конференција професора грађанског права/, Miskolc 27. мај 1999, изд. Novotni, Miskolc, 1999, стр. 21.

²⁸ Одлука мађарске Владе бр. 1050/1998 од 24. IV. 1998 о рекодификацији Грађанског законика, измене и допуне одлуке: бр. 1061/199 од 28. маја 1999. године.

комисија²⁹ је формирала *поткомисије*, по појединим областима грађанског права у које су укључени истакнути професори правних факултета у Будимпешти, Мишколцу, Печују, Ђеру, и др. као и истакнуте судије Врховног суда. Одређен је и рок за завршетак рада на Нацрту законика. Рок за завршетак рада на првој (нормативној) верзији новог законика је био друга половина 2002. године. Ради стимулације истраживања и научних и стручних дискусија о главним правцима рекодификационог рада у издању ORAC-а из Будимпеште, почев од 1998. године, објављује се посебан научни часопис посвећен кодификацији (под називом: *Polgári jogi kodifikáció*). Наравно, научне расправе, посвећене рекодификацији се објављују и у водећим научним часописима, у часопису Правног Одбора Мађарске Академије наука “*Jogtudományi Közlöny*” (Зборник за правне науке), као и у часопису *Magyar Jog* (Мађарско право). Одржана су бројна научна саветовања са расправом појединих питања или поглавља будућег законика.

Као што се очекивало, Главна комисија није поднела у виду нормативног текста, нацрт новог законика, у предвиђеном року. Уместо тога, у новембру 2001. године је објављен опсежан материјал под насловом *О концепцији новог Грађанског законика*, који је претходно прихваћен од стране Главне кодификационе комисије. Концепција је усвојена и од стране Владе, а потом је објављена и у службеном листу. Концепција не садржи нормативне предлоге, већ само утврђује правце решења. Између осталог, предлаже се пандектни систем, али без општег дела законика, у смислу како је та област регулисана у немачком BGB из 1896. године. Као разлог се наводи, да ни кодификациони предлози у XIX и почетком XX века, - настали после 1848. г., посебно у Нацртима и предлозима мађарског Грађанског законика из 1896/1900. године, у другом Нацрту из 1913, у трећем из 1914. године, у четвртном из 1916. године, као и у најзрелијем, петом Предлогу, који је добио потврду и у парламенту, из 1928. године (припремљеном у редакцији истакнутог професора грађанског права, Szászy Béla, са уобичајеним обимом од 2171 параграфа), - није било, или бар у већини тих пројеката, није било општег дела. Правно-технички се уобичајена материја општег дела регулисала у

²⁹ Главна комисија се састоји из два огранка. Из самог ужег тела Главне комисије чији су чланови делегат Владе, претседник Врховног суда Мађарске, Претседник савеза правника Мађарске, претседник савеза мађарских Адвокатских комора, претседник мађарске нотаријалне коморе. Други огранак је редакциони одбор, чији су чланови председници радних група појединих области грађанског права. Претседник Главног одбора је академик prof. dr. Vékás Lajos, а председник Редакционог одбора је академик prof. dr. Mádl Ferenc као и dr. Petrik Ferenc, prof. dr. Sárközy Tamás, acad. prof. dr. Vékás Lajos, prof. dr. Zlinszky János. V. Polgári jogi kodifikáció, HVG Orac, Budapest, I/1999, бр. 2., стр. 17. Поред осталих поткомисија формирана је и поткомисија за међународне односе, под руководством prof. dr. Mádl Ferenc-а у чијем реду учествују истакнути професори европског грађанског и компаративног права као што су prof. dr. Christan Bahr (СР Немачка), prof. dr. Ole Lando (D), prof. dr. Antonio Gambaro (I), prof. dr. Hugh Beale (GB), prof. dr. Arthur Hartkamp (H), prof. dr. Richard Buxbaum (USA), prof. dr. Ulrich Drobnig (G), prof. dr. Roy Goode (GB). V. *Külföldi jogtudósok a Ptk kodifikációról /– Страни научници о кодификацији МГЗ/* - извештај Dr. Sáriné Dr. Simkó Ágnes-а, in: Polgári jogi kodifikáció, HVG Orac, Budapest, 1999 I/2. стр. 17, као и из пера doc. dr. Kisfaludy András-а доцента Правног факултета у Будимпешти, секретара редакционог одбора за рекодификацији МГЗ, ин: исти часопис, исти број, стр. 17-20.

овим кодификационим предлозима у општем делу уговорног права.³⁰ У новој концепцији за грађански законик из 2001. године се предлаже да се објави *јединствени законик са инкорпорацијом дотадашњег партикуларног грађанског законодавства, нарочито породичног кодекса, трговачког права у статусном и уговорном делу, и контрактуалног дела радног права (тзв. монистички приступ.)* По томе би се у састав грађанског законика укључио и Закон о браку и породици, који је за сада засебан кодекс. Законик би се састојао из више књига, прва би била посвећена уводним одредбама и личном праву, друга стварном праву, трећа породичном праву, четврта облигационом праву, и најзад пета, наследном праву.

Крајем 2002. године је објављена проширена, нова (друга) верзија концепције. Она је такође прихваћена од Главне кодификационе комисије, као и од стране владе, те је објављена у службеном листу. Влада је почетком 2003. године донела одлуку о продужењу рока за израду Законика, уз обавезивање Главне комисије да нацрт текста, у нормативној форми припреми до 2005. године.

И нова, друга концепција садржи основну премису о социјално оријентисаном тржишном друштву. Иако је ова оријентација општа, у новој концепцији социјални аспект више долази до изражаја у деловима Концепције који се односе на породичне и брачне односе, на радно правне односе, као и на право заштите потрошача. У извесном смислу и на право заштите личности.

Неки издвојени модел, неки одређени законик који би био једини узор, се не предлаже. Али, веома се помно проучавају *искуства традиционалних кодификација грађанског права*, као што су немачки BGB³¹ и француски Code civil, ABGB, укључив и њихове измене, које су уследиле под утицајем Европског права (*acquis communautaire*). Имају се у виду наравно, европски модели-закони, затим Ландов пројект, Принципи трговачких контраката, неке конвенције, као што су Бечка Конвенција о међународној купопродаји, различите начелне норме и уредбе из европског законодавства Европског Парламента које се односе на цивилну материју, не у последњем реду, нове кодификације, као што је Холандски грађански законик довршен и усвојен почетком деведесетих година. Нарочита пажња се посветила анализи овог законика, као једног од најмлађих и најновијих у породици европских националних кодекса, који је донет по “књигама”, и ступио на снагу сукцесивно, део по део, како је који завршен, почев од осамдесетих година, све до почетка деведесетих година. Међутим, у односу на првобитну концепцију, *друга концепција МГЗ одустаје од сукцесивног ступања на снагу*, по “приспећу” појединих припремљених делова, пре свега због кохерентности. Предлаже се, да се

³⁰ В. Prof. dr. Bíró György, *Magyar polgári jog – A kötelmi jog és a szerződésen közös szabályai – Мађарско Грађанско право – Заједничка правила облигационог права и теорије о уговорима*, Miskolc, Novotni, 2000; prof. dr. Bíró György – prof. dr. Lenkócs Barnabás, *Magyar polgári jog, Általános rész /– Мађарско грађанско право – Општи део*, Miskolc, Novotni, 1996; стр. 26; prof. dr. Lábadí Tamás, *A magyar magánjog általános része /– Општи део мађарског приватног права*, Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 1997.г., с. 35, и др.

³¹ В. нпр. dr. Menyhárd Attila, *A BGB reformjáról /– О реформи немачког Грађанског законика*, in: *Polgári jogi kodifikáció, HVG Orac, Budapest, 2000, II. година, br. 1, str.25-26.* Doc. dr. Kisfaludy András, *Hollandia új magánjogi törvénykönyve /– Нови законик о приватном праву Холандије*, in: *Polgári jogi kodifikáció, Budapest, HVG Orac, 1999, I. година, br. 2. стр. 22-23.*

макар по цени каснијег доношења, кодекс припреми у целини, подобан да ступи на снагу истовремено, са свим својим деловима, областима. У научним и стручним круговима, на саветовањима посвећеним рекодификацији, на саветовањима практичара посвећеним рекодификационој концепцији, а нарочито на Мишколцким земаљским саветовањима професора Грађанског права, од којих су бројни учесници уједно и чланови комисије или поткомисије за кодификацију МГЗ, - велика пажња се посвећује и развоју грађанског законодавства у суседним реформским земљама, укључив и Србију.

III

О уговорима о сарадњи Правног факултета у Новом Саду и правних факултета у Будимпешти и Мишколцу, посебно о међународним саветовањима посвећеним кодификацији и хармонизацији грађанског законодавства у Мађарској и Србији, са узајамним учешћем професора Грађанског права

Један од посебних зборника Универзитета у Мишколцу је објавио, поред радова на тему о рекодификацији и европској хармонизацији мађарског грађанског права, и студиј проф. др. Светислава Таборошија и мр.Милана Париводића, са Правног факултета у Београду³², као и више студија писца ових редова о Закону о облигационим односима.³³ Петог и шестог јуна текуће 2003. године се у Мишколцу одржава земаљско саветовање професора Грађанског права, на тему о рекодификацији и грађанскоправној одговорности за штету, са учешћем председника Кодификационе комисије, академика Векаша Лајоша, професора Правног факултета у Будимпешти и истакнутих професора Грађанског права из Мађарске и иностранства, на које су позвани и професори грађанског права из Правног факултета у Новом Саду. Крајем 2002. године су на Копаоничком

³² Prof. dr. Svetislav Taboroši, mr. Milan S. Parivodić, *Yugoslav civil law – basic features*, in: Polgári jogi kodifikáció és jogharmonizáció – *A magyar jog és intézményrendszer közelítése az európai joghoz – az acquis communautaire adaptálása a magyar jog intézményrendszerébe* – Az 1999. május 27.-én megrendezett Polgári Jogot Oktatók Országos Találkozásán, illetve a 28-án megrendezett Kelet- Közép-Európai Jogharmonizációs Konferencián elhangzott előadások anyaga, Novotni, Miskolc, 1999, str. 193-217 (na engleskom i na mađarskom jeziku). *Kodifikacija građanskog prava i harmonizacija prava – približavanje mađarskog prava i i institucionalnog sistema evropskom pravu, adaptacija aquis communautaire u mađarskom pravu* – Zemaљsko savetovanje profesora građanskog prava održano 27 maja 1999 u Miškolcu, Srednje istočno evropska Konferencija o harmonizaciji prava, Miškolc, 28. maj 1999. g./

³³ Szalma József, *Kelet – közép európai magánjogfejlesztési tendenciák – Jugoszlávia (Szerbia és Crna Gora) magánjogáról, /O privatnom pravu Srbije i Crne gore/*, Polgári jogi kodifikáció és jogharmonizáció, tanulmánykötet, Miskolc, Novotni, 1999, str. 175-191. Szalma József, *Rész- és teljes kodifikációk (volt) Jugoszláviában – Különös tekintettel a többször módosított 1978. évi Jugoszláv kötelmi viszonyokról szóló törvény alapvető kodifikációs és alkalmazási jellegzetességeire és kodifikációs előzményeire /– Партикуларне и целовите кодификације грађанског права у бив. Југославији, - са посебним освртом на кодификациона обележја Закона о облигационим односима, на кодификационе претходнице и узоре/*, Publicationes Universitatis Miskolciensis, Sectio iuridica et politica, Tomus XX/2, Miskolc University Press, 2002, стр. 645-673.

међународном саветовању учествовали истакнути цивилисти Мађарске, проф. др. Биро Ђерђ (иначе проректор Универзитета у Мишколцу, шеф катедре за грађанскоправне науке Правног факултета у Мишколцу), са темом о рекодификацији посебног дела облигационог права, проф. др. Пругбергер Тамаш, шеф Катедре за аграрно и радно право на Правном факултету у Мишколцу са темом о аспекту природног права и кодификације, као и доц. др. Чечи Ђерђ, шеф катедре за Грађанско право Института за правне науке Универзитета у Дебрецину, са темом о развоју ауторског и проналазачког права у Мађарској. Наведени професори су у 2001. години одржали предавања из области реформе грађанског права у Мађарској и на Правном факултету у Новом Саду.

Сарадњу на плану развоја Грађанског права, наравно потврђују и посете истакнутих професора Правног факултета Универзитета Eötvös Lóránd у Будимпешти обављене 2001. године, prof. dr. Мезеи Барне (Mezey Barna) (декана), prof. dr. Karácsony András-a (продекана) и prof. dr. Dezső Marte (продекана). Обе посете, из Будимпеште, и Мишколца, које су биле прве међународне и званичне посете, после дугог низа година мировања међународне научне сарадње, биле су пропраћене и уговором о сарадњи са Правним факултетом у Новом Саду. Оне су оквир за сарадњу у различитим областима, између осталих и у области размене истраживачких искустава у домену реформи грађанског законодавства.

Уверени смо да су те посете уједно биле значајна основа, пример и подстицај за закључење уговора о сарадњи са другим факултетима у Мађарској, као и за успостављање контаката Правног факултета у Новом Саду са западно европским, посебно немачким правним факултетима, надамо се, у перспективи и са Правним факултетом у Бечу. Разуме се, захваљујући љубазном одазиву на позив аутора овог рада, од стране Prof. Dr. Wilhelma Braunederu (са катедре за правну историју Правног факултета Универзитета у Бечу) и Dr.-u Heinzu Tichy-ju из Министарства образовања и науке Аустрије. Они су наине, такође, међу првима одржали предавање на тему из грађанског права на Правном факултету у Новом Саду, 2001. године. Неке резултате сарадње са овим факултетима, између осталог, показују радови који су љубазно уступљени ради објављивања у Зборнику нашег факултета, од стране истакнутих аутора из Мађарске (Будимпешта, Мишколц) и Аустрије (Беч).

*József Szalma, Ph.D., Full Professor
Law Faculty of Novi Sad*

**ON THE HARMONIZATION AND
RE-CODIFICATION OF HUNGARIAN CIVIL LEGISLATION
-With reference to the scientific cooperation of the Law Faculty of Novi Sad with the
Law Faculty of Budapest and the Law Faculty of Miskolc in the area of civil law-**

Abstract

Beginning with the first half of the 19th century, Hungarian civil legislation, as distinct legislation, independent of other areas of law, developed more rapidly. The pre-civil law codification, the *Werbőcy* Tripartite of 1517, with elements of public and private law, had a long-lasting influence. Although it officially never came into effect (except in *Erdély*, Transylvania), this civil code was for some time, applied in judicial practice. Even during the civil law period, the idea of codifying the civil law code did not prevail, since the system of formal sources was based on precedent (judicial). In spite of that, beginning with the 1830s, there were parliamentary initiatives for the writing of a civil law code. During the second half of the 19th century, commencing with the session of the Judexcurial Conference (1861), and especially following the Agreement with Austria (1867), in some areas of civil law, significant suggestions for a law code had emerged. Following 1896, several successive variations of the Hungarian Civil Law Code Draft were drawn up (I. Draft in 1900, II Draft in 1913, III Draft in 1914, IV Draft in 1916, and the V Proposal in 1928) encompassing the whole civil law system. From the many codification proposals, the most significant is the HCC (*MGZ*) Proposal of 1928. According to both domestic and foreign literature, these codes were of a highly European professional and scientific nature. The reasons as to why a civil law code was not brought in during this period are not scientific ones. The first Civil Law Code to come into effect in 1959. It was brought in during a different sort of non-market, so-called planned or command economic system. In this system that was not favorable for civil law, despite the initial intentions of the codifiers to maintain continuity with the European concept and the Hungarian tradition of private law, the code nevertheless contained deviating and imposed (non-European) elements. Following a thorough reform of the legal system in 1989, and the transition to a society based on the rule of law, the Code of 1969 was no longer acceptable, and so from the outset of the harmonization process it underwent significant changes. It became clear that for the purpose of maintaining codifying consistency, a new code was necessary, with the necessary general legal-philosophical foundations, returning to domestic and European legal traditions and incorporating all areas of family law, including family, labor relations and corporate law. On the basis of

government decisions in 1998 and 1999 work on the new code began. In 2001 and 2002, the Head Commission for Codification announced the concept behind the drafting of the Hungarian Civil Code. The concept is to, along with particular changes, bring forth a modern, uniform civil code in accordance with the demands with modern market-economy societies and European law.

Dr Jožef Salma (dr Szalma József)
Professeur titulaire de la Faculté de droit de Novi Sad

**L'HARMONISATION ET LA RECODIFICATION DE LA
LÉGISLATION CIVILE DE LA HONGRIE**
– avec des annotations sur la collaboration des facultés de droit de Novi Sad,
Budapest et Miskolc dans le domaine du droit civil

Résumé

La législation civile hongroise s'est développée plus intensément comme législation particulière, et donc séparément des autres domaines du droit, à partir de la première moitié du XIXème siècle. La codification pré-civile, *Tripartitum corpus nostram hungaricam* (*Werbőczy*) de 1517, a eu une influence de longue durée, avec ses éléments de droit public et privé. Même s'il n'a pas été officiellement promulgué (mis à part à Erdély - Transylvanie), ce code a été longtemps appliqué dans la pratique juridique. Depuis la période civile, l'idée de codification des droits civils ne s'était pas imposée, car le système de sources formelles étaient traditionnellement fondé sur le droit précédent (en justice). Malgré tout, il y a eu des initiatives parlementaires pour la promulgation d'un code civil, dès la troisième décennie du XIXème siècle. Dans la deuxième moitié du XIXème siècle, depuis la conférence de 1861 (Judexcurial Conference), et surtout depuis l'Accord avec l'Autriche (1867) des propositions significatives ont été faites pour un code, suivant des parties particulières du droit civil. Depuis 1896, plusieurs variantes successives d'un projet de Code civil hongrois sont apparues (I projet de 1900, II projet de 1913, III projet de 1914, IV projet de 1916, V projet de 1928), qui comprenaient le système civil hongrois dans son ensemble. De tous ces projets le plus significatif était celui de 1928. Ces codes ont été évalués dans la littérature étrangère et celle de notre pays comme projets de haut niveau scientifique et spécialisé. Les raisons pour lesquelles ils n'ont pas été promulgués à l'époque ne sont pas d'ordre scientifique. Le premier code civil, néanmoins promulgué, est apparu dans un autre système sans marché, appelé système de planification ou système économique dirigé, qui n'était pas propice pour le droit civil, en 1959, et, malgré les efforts des codificateurs pour sauvegarder la continuité avec le concept européen et la tradition hongroise du droit privé, il contenait des éléments octroyants (non-européens) qui se détachaient de cette continuité. Après une réforme

fondamentale du système juridique en 1989 et un passage à une société de droit organisée, le Code de 1969 n'était plus acceptable, et il a subi des changements importants depuis le début du processus d'harmonisation. Pour sauvegarder la consistance de la codification, il s'est montré indispensable de refaire un nouveau code, avec les bases juridiques et philosophiques indispensables, et un retour aux traditions juridiques propres comme aux traditions européennes, en y incorporant tous les domaines du droit civil, c'est à dire avec les relations de la famille, du travail et du commerce. Selon un arrêt du gouvernement de 1998 et 1999 le processus pour un nouveau code est enclenché. La Commission principale pour la codification a rendu public une nouvelle conception pour un Code civil hongrois. Cette conception tend à promulgué, tout en respectant des particularités, un nouveau code, moderne, un unique Code civil, en harmonie avec les besoins d'une société de marché moderne et avec le droit européen.